



การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

การรวมกลุ่มของเกษตรกรกลุ่มมันสำปะหลังแปลงใหญ่ อำเภอสรินธร จังหวัดอุบลราชธานี
Grouping of Corroborative Farming of Cassava of Farmers in Sirindhorn District, Ubon Ratchathani Province

สุตาพร สืบวงศ์ (Sudaporn Subewong)¹ พลสรายุ สราญรัมย์ (Ponsaran Saranrom)²

เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (Benchamas Yooprasert)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร (2) เพื่อศึกษาการรับรู้และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง (3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง (4) เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จของการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง (5) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ประชากรที่ศึกษา คือ สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลังในอำเภอสรินธร จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 270 ราย การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณของทาร์ ยามาเน โดยกำหนดระดับความคลาดเคลื่อน 0.06 ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 137 ราย คิดเป็นร้อยละ 50.74 ของประชากรที่ใช้ในการวิจัยทั้งหมด เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ตามแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์โดยใช้สถิติ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดอันดับ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า (1) เกษตรกรร้อยละ 74.0 เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 52.47 ปี เกษตรกรร้อยละ 99.3 มีอาชีพหลัก คือ ประกอบอาชีพการเกษตร เกษตรกรร้อยละ 96.4 ใช้เงินทุนเองในการทำไร่มันสำปะหลัง และร้อยละ 94.9 มีต้นทุนในการทำไร่มันสำปะหลัง 2600-5000 บาทต่อไร่ (2) เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ด้านเงื่อนไขการรวมกลุ่มแปลงใหญ่ และด้านการร่วมกันดำเนินงานแปลงใหญ่ ทั้งในขั้นตอนการดำเนินงานตั้งแต่การวางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติการ และการติดตามและประเมินผล (3) เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลังในระดับมากที่สุดทั้งในด้านการผลิตและการแปรรูป (ค่าเฉลี่ย 4.28) ด้านการตลาด (ค่าเฉลี่ย 4.26) และด้านการส่งเสริมสนับสนุน (ค่าเฉลี่ย 4.13) (4) เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จของการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลังในระดับมากที่สุดทั้งในด้านปัจจัยภายใน (ค่าเฉลี่ย 4.67) และปัจจัยภายนอก (ค่าเฉลี่ย 4.59) (4) เกษตรกรมีปัญหาในการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.74)

คำสำคัญ การรวมกลุ่ม กลุ่มมันสำปะหลังแปลงใหญ่

¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช subewong_1993@hotmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช oh1981@gmail.com

³ รองศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช agashben@stou.ac.th



การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study (1) general, economic, and social conditions of farmers (2) knowledge and practice regarding the operations of cassava collaborative farming group (3) opinions about group formation for cassava collaborative farming (4) opinions regarding success factors of cassava collaborative farmer group formation (5) problems and suggestions of farmers about farmer group formation. The population of this study was 270 members of cassava collaborative farming group in Sirindhorn district, Ubon Ratchathani province. The sample size of 137 people was determined by using Taro Yamane formula with the error value of 0.06. 50.74% of the entire population of this research. Data were collected by using questionnaires through simple random sampling method as per structured questionnaires. The statistics applied in the analysis were such as frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation, ranking, and content analysis. The results of the research revealed that (1) 74.0% of farmers were female with the average age of 52.47 years, 99.3% had the main occupation as agriculture, 96.4% used their own funding in cassava production, and 94.9% had the production costs in rice production of 2 600-5 000 Baht/Rai. (2) Most of the farmers had knowledge about conditions in collaborative farming formation and cooperative in the operation of collaborative farming in the process of the operations from planning to decision-making, to operation, and to following-up and evaluation. (3) Farmers had the opinions about cassava collaborative farmer group participation at the highest level in production and processing (mean = 4.28), marketing (mean = 4.26), and support extension (mean = 4.13) aspects. (4) Farmers had the opinion about success factor of cassava collaborative farmer formation at the highest level in both internal factors (mean = 4.67) and external factorsภายนอก (mean = 4.59). (5) Farmers faced with the problems in cassava collaborative farmer group formation, overall, at the lowest level (mean = 1.74).

Keywords: Group formation, Cassava collaborative production group



การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

บทนำ

มันสำปะหลังถือเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญอีกชนิดหนึ่งของประเทศ มีเนื้อที่เก็บเกี่ยวโดยรวมคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีเพาะปลูก 2562/63 เนื่องจากราคามันสำปะหลังขายได้ราคาดีอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกษตรกรมีแรงจูงใจปลูกเพิ่มมากขึ้น สถานการณ์การผลิตมันสำปะหลังภายในประเทศมีเนื้อที่เก็บเกี่ยวประมาณ 9, 507 ล้านไร่ ผลผลิต 31, 632 ล้านตัน และประมาณการผลผลิตต่อไร่ 3, 327 กิโลกรัม ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปีก่อน เพราะราคามันสำปะหลังมีราคาดี ประกอบกับมีโครงการประกันรายได้ที่มีการชดเชยราคามันสำปะหลังให้กับเกษตรกร และมีการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง โดยมีเป้าหมายคือ เพิ่มผลผลิต ลดต้นทุน พัฒนาคุณภาพ การส่งเสริมการใช้พันธุ์ที่ได้รับการรับรองและเหมาะสมกับพื้นที่ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อช่วยในการเพิ่มผลผลิต

ยุทธศาสตร์สินค้าเกษตรมันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์ ปี 2559 – 2569 จึงได้กำหนดเป้าหมายการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังเป็น 7 ด้าน/ไร่ ในปี 2569 โดยมียุทธศาสตร์ดำเนินการ 5 ด้าน คือ 1) ด้านการผลิต เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิต การพัฒนา เครื่องจักรกลการเกษตร การบริหารจัดการพื้นที่ และการพัฒนาเครือข่าย ด้านการผลิตและการตลาด 2) ด้านการตลาด เน้นการรักษาเสถียรภาพด้านราคาและการตลาด และการขยายตลาด 3) ด้านนโยบาย และการบริหารจัดการ เน้นเรื่องพัฒนาฐานข้อมูลเพื่อการเชื่อมโยงการผลิต 4) ด้านการแปรรูปและสร้างมูลค่าเพิ่ม เน้นพัฒนาการแปรรูปและสร้างมูลค่าเพิ่ม และการส่งเสริมการลงทุน 5) ด้านงานวิจัยและพัฒนา เน้นสนับสนุน การวิจัยและพัฒนาทั้งด้านพันธุ์และเขตกรรม การแปรรูปและสร้างมูลค่าเพิ่ม และการตลาด กรมส่งเสริมการเกษตรจึงกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ดังกล่าว โดยใช้ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรนำระบบการพัฒนาการเกษตรแบบแปลงใหญ่ รวมทั้ง เทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในกระบวนการเพาะปลูก ดังนั้น การดำเนินงานโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มันสำปะหลัง) จึงมุ่งหวังเพื่อพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรให้มีความสามารถในการผลิตมันสำปะหลังที่ตอบสนองกับยุทธศาสตร์และนโยบายของรัฐบาล รวมทั้ง เพิ่มขีดความสามารถ ในการแข่งขันตามความต้องการของตลาด ส่งผลให้เกษตรกรมีความมั่นคง ภาคการเกษตรมั่นคง และเป็นการใช้ทรัพยากรการเกษตรอย่างยั่งยืน

ปี 2564 จังหวัดอุบลราชธานีมีผลผลิตมันสำปะหลัง 1, 759, 654 ตัน เนื้อที่เก็บเกี่ยว 503, 740 ไร่ผลผลิตต่อเนื้อที่เก็บเกี่ยว 3, 493.18 กิโลกรัม ซึ่งเป็นลำดับที่ 5 ของประเทศ อำเภอสิรินคร มีเกษตรกรปลูกมันสำปะหลังจำนวน 2, 440 ครัวเรือน 2, 957 แปลง พื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด 26, 355 ไร่ จากสถานการณ์การผลิตสินค้าเกษตรในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมีการแข่งขันในด้านคุณภาพและปริมาณ และยังมีต้นทุนการผลิตที่สูง ทำให้เกษตรกรรายย่อยประสบปัญหาในการผลิตและจำหน่ายผลผลิต รวมไปถึงการเข้าถึง ข้อมูลทรัพยากร แหล่งทุน การตลาดมีน้อยและขาดอำนาจการต่อรอง จากการที่เกษตรกรรายย่อยต่างคนต่างผลิตสินค้าเกษตรของตนเอง ทำให้ยากต่อการจัดการผลผลิตให้มีประสิทธิภาพและได้ผลผลิตที่มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาด เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าว เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังอำเภอสิรินคร จึงเกิดการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง อำเภอสิรินคร จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อแก้ไขปัญหาต้นทุนการผลิตสูง การเข้าถึงข้อมูลทรัพยากรแหล่งทุน การตลาดและเพิ่มอำนาจการต่อรอง แต่กลุ่มเกษตรกรก็ยังขาดความต่อเนื่อง ความเข้มแข็งและความสามัคคีภายในกลุ่ม เพื่อให้การดำเนินงานกลุ่มและการรวมกลุ่มเกษตรกรมีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จ จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยการรวมกลุ่มมันสำปะหลังแปลงใหญ่ของเกษตรกร อำเภอสิรินคร จังหวัดอุบลราชธานีเพื่อศึกษา



การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

สภาพทั่วไปสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร การรับรู้และการปฏิบัติด้านการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่
มันสำปะหลัง ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมกลุ่มเกษตรกรและปัจจัยความสำเร็จของการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลง
ใหญ่มันสำปะหลัง รวมทั้งศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง
จากผลการศึกษาจะทำให้ทราบแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนางานด้านการรวมกลุ่มเกษตรกร เกษตรกรทราบแนวทางการ
ปฏิบัติด้านการรวมกลุ่มเกษตรกรให้ประสบความสำเร็จและเข้มแข็ง

วัตถุประสงค์ (และกรอบแนวคิด ถ้ามี)

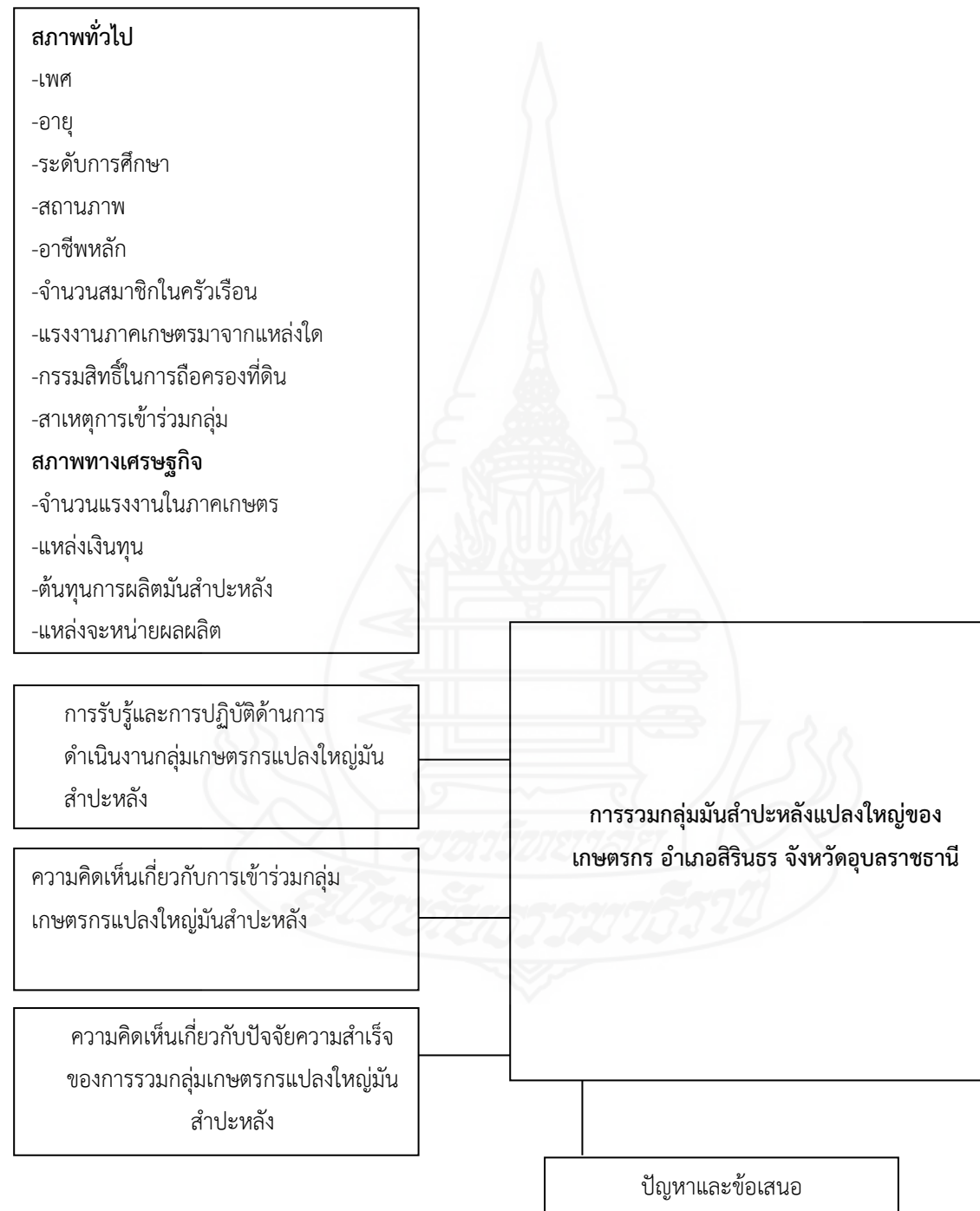
1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาการรับรู้และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง
4. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จของการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง
5. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง





การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

กรอบแนวคิดการวิจัย



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย



การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลังในอำเภอสิรินคร จังหวัดอุบลราชธานี ใช้การคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จากประชากร จำนวน 270 ราย โดยใช้สูตรการคำนวณขนาดของตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน โดยกำหนดระดับความคลาดเคลื่อน 0.06 ดังนั้น การทำวิจัยครั้งนี้จะเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 137 ราย ของประชากร คิดเป็นร้อยละ 50.74 ของประชากรที่ใช้ในการวิจัยทั้งหมด

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะคำถามทั้งแบบปลายปิด และคำถามปลายเปิด ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ตอนที่ 3 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ตอนที่ 4 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จของการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง และตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามโดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ตามแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง จำนวน 137 ราย

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดอันดับ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 74 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 43.1 มีอายุระหว่าง 50-59 ปี โดยมีอายุน้อยที่สุด 29 ปี และอายุมากที่สุด 75 ปี มีอายุเฉลี่ย 52.47 ปี มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 8.276 เกษตรกรร้อยละ 45.3 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่ร้อยละ 93.4 มีสถานภาพสมรส เกษตรกรร้อยละ 99.3 มีอาชีพหลักคือประกอบอาชีพการเกษตร จำนวนสมาชิกในครัวเรือน เกษตรกรร้อยละ 57.6 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4-5 ราย โดยมีสมาชิกในครัวเรือนน้อยที่สุด 1 รายและมากที่สุด 8 ราย มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.18 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.361 ร้อยละ 63.5 มีจำนวนแรงงานในภาคเกษตร 3-5 ราย โดยมีจำนวนแรงงานในภาคเกษตรน้อยที่สุด 1 รายและมากที่สุด 8 ราย มีแรงงานในภาคเกษตรเฉลี่ย 3.37 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.311 ร้อยละ 78.8 ของแรงงานภาคเกษตรมาจากแรงงานในครัวเรือน กรรมสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน ร้อยละ 98.5 เกษตรกรมีกรรมสิทธิ์ในการถือครองที่ดินของตนเอง เกษตรกรร้อยละ 67.2 เข้าร่วมกลุ่มเพราะต้องการเข้าร่วมด้วยตนเอง แหล่งเงินทุนที่ใช้ทำไร่มันสำปะหลัง เกษตรกรร้อยละ 96.4 ใช้เงินทุนตัวเองในการทำไร่มันสำปะหลัง เกษตรกรร้อยละ 94.9 มีต้นทุนในการทำไร่มันสำปะหลัง 2, 600-5, 000 บาทต่อไร่ โดยพบว่าต้นทุนในการทำไร่มันสำปะหลังต่ำที่สุด 1, 500 บาทต่อไร่และสูงที่สุด 7,500 บาทต่อไร่ ต้นทุนในการทำไร่มันสำปะหลังเฉลี่ย 3, 339.42 บาท/ไร่ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 817.489 เกษตรกรร้อยละ 82.5 จำหน่ายผลผลิตให้ลานมันในพื้นที่ แหล่งรายได้เกษตรกรร้อยละ 75.9 มีรายได้จากการทำเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียว รองลงมาร้อยละ 26.3 ทำเกษตรผสมผสาน และเกษตรกรร้อยละ 46 มีรายได้ 200,000- 300,000 บาทต่อปี โดยพบว่ามียาได้ต่ำสุด 10, 000 บาทต่อปีและสูงที่สุด 600, 000 บาทต่อปี รายได้เฉลี่ย 186, 146 บาทต่อปี ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 119, 820.487



การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

ตอนที่ 2 การรับรู้และการมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง

ตอนที่ 2.1 การรับรู้ด้านการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง การรับรู้ด้านการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ เงื่อนไขการรวมกลุ่มแปลงใหญ่ การร่วมกันดำเนินงานแปลงใหญ่ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานแปลงใหญ่ การมีส่วนร่วมการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมการปฏิบัติการ และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล รายละเอียดปรากฏในตารางที่ 1 และตารางที่ 2

ตารางที่ 1 การรับรู้ด้านเงื่อนไขการรวมกลุ่มแปลงใหญ่

(n=137)

เงื่อนไขการรวมกลุ่มแปลงใหญ่	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	อันดับ
1. เกษตรกรต้องรวมตัวกันตั้งแต่ 30 คนขึ้นไป	137	100.0	1
2. พื้นที่รวมกัน 300 ไร่ขึ้นไป	136	99.3	5
3. พื้นที่ไม่จำเป็นต้องอยู่ติดกันเป็นผืนเดียว	136	99.3	5
4. สินค้าที่ร่วมกันผลิตต้องเป็นชนิดเดียวกัน	136	99.3	5
5. เอกสารสิทธิในการเข้าร่วมโครงการ ดำเนินการในพื้นที่ต่างๆ เช่น พื้นที่ในเขตชลประทาน พื้นที่ปฏิรูปที่ดิน พื้นที่ในเขตสหกรณ์นิคม และพื้นที่เกษตรทั่วไป	137	100.0	1
6. ยื่นใบสมัครที่สำนักงานเกษตรอำเภอ	137	100.0	1
7. แปลงใหญ่จะมีผู้จัดการแปลงเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่สังกัดในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่อยู่ในภูมิภาค	137	100.0	1
8. ภาครัฐจะให้การสนับสนุนเป็นเวลา 3 ปีต่อเนื่องกัน	136	99.3	5
9. การจัดทำแปลงเรียนรู้และสาธิต ต้องมีเนื้อที่ 10 ไร่ต่อแปลง	129	94.2	9

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นถึงการรับรู้ด้านเงื่อนไขการรวมกลุ่มแปลงใหญ่ของเกษตรกร ดังนี้ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีการรับรู้ด้านเงื่อนไขการรวมกลุ่มแปลงใหญ่ร้อยละ 100.0 ในหัวข้อดังต่อไปนี้ เกษตรกรต้องรวมตัวกันตั้งแต่ 30 คนขึ้นไป, เอกสารสิทธิในการเข้าร่วมโครงการ พื้นที่เป้าหมายของเกษตรกรแปลงใหญ่ ดำเนินการในพื้นที่ต่างๆ เช่น พื้นที่ในเขตชลประทาน พื้นที่ปฏิรูปที่ดิน พื้นที่ในเขตสหกรณ์นิคม และพื้นที่เกษตรทั่วไป, การสมัครต้องยื่นใบสมัครที่สำนักงานเกษตรอำเภอ, การจัดการแปลงใหญ่จะมีผู้จัดการแปลงเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่สังกัดในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่อยู่ในภูมิภาค เกษตรกรร้อยละ 99.3 มีการรับรู้ในหัวข้อต่อไปนี้ พื้นที่รวมกัน 300 ไร่ขึ้นไป, พื้นที่ไม่จำเป็นต้องอยู่ติดกันเป็นผืนเดียว, สินค้าที่ร่วมกันผลิตต้องเป็นชนิดเดียวกัน, ภาครัฐจะให้การสนับสนุนเป็นเวลา 3 ปีต่อเนื่องกัน และน้อยที่สุดร้อยละ 94.2 มีความรู้ในหัวข้อการจัดทำแปลงเรียนรู้และสาธิต ต้องมีเนื้อที่ 10 ไร่ต่อแปลง



การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

ตารางที่ 2 การรับรู้ด้านการร่วมกันดำเนินงานแปลงใหญ่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการรับรู้เกี่ยวกับการร่วมกันดำเนินงานแปลงใหญ่

(n=137)

การรับรู้เกี่ยวกับการร่วมกันดำเนินงานแปลงใหญ่	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	อันดับ
1. การวางแผนการดำเนินงานแปลงใหญ่			
1.1 การจัดโครงสร้างบริหารกลุ่ม	136	99.3	2
1.2 กลุ่มแปลงใหญ่มีการร่วมกันวางแผนการผลิต	136	99.3	2
1.3 การร่วมกันวางแผนการตลาด	136	99.3	2
1.4 การร่วมกันวางแผนการแบ่งผลประโยชน์	136	99.3	2
1.5 การร่วมกันวางแผนการถ่ายทอดองค์ความรู้	137	100.0	1
2. การตัดสินใจ			
2.1 การร่วมกันตัดสินใจจัดโครงสร้างบริหารกลุ่ม	136	99.3	5
2.2 การร่วมกันตัดสินใจทางการผลิต	137	100.0	1
2.3 การร่วมกันตัดสินใจทางการตลาด	137	100.0	1
2.4 การร่วมกันตัดสินใจแบ่งผลประโยชน์	137	100.0	1
2.5 การร่วมกันตัดสินใจวางแผนการถ่ายทอดองค์ความรู้	137	100.0	1
3. การปฏิบัติการ			
3.1 กลุ่มแปลงใหญ่มีการร่วมกันใช้ท่อนพันธุ์ดี	136	99.3	1
3.2 กลุ่มแปลงใหญ่มีการร่วมกันผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง	136	99.3	1
3.3 การเชื่อมโยงตลาด	134	97.8	4
3.4 กลุ่มแปลงใหญ่มีการร่วมกันจัดส่งเสริมองค์ความรู้	135	98.5	3
4. การติดตามและประเมินผล			
4.1 การจัดเวทีชุมชน และจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ	136	99.3	1
4.2 การสรุปผลการดำเนินงาน	135	98.5	2

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นถึงความรู้ด้านการร่วมกันดำเนินงานแปลงใหญ่ของเกษตรกร ดังนี้

การรับรู้ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานแปลงใหญ่ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 100.0 มีความรู้ ว่า กลุ่มแปลงใหญ่มีการร่วมกันวางแผนการถ่ายทอดองค์ความรู้ รองลงมาเกษตรกรร้อยละ 99.3 มีความรู้ ว่า กลุ่มแปลงใหญ่มีการจัดโครงสร้างบริหารกลุ่ม คือ การตั้งกรรมการ บริหารจัดการกลุ่ม, กลุ่มแปลงใหญ่มีการร่วมกันวางแผนการผลิต, กลุ่มแปลงใหญ่มีการร่วมกันวางแผนการตลาด และกลุ่มแปลงใหญ่มีการร่วมกันวางแผนการแบ่งผลประโยชน์

การรับรู้ด้านการมีส่วนร่วมการตัดสินใจ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 100.0 มีความรู้ ว่ากลุ่มแปลงใหญ่ร่วมกันตัดสินใจทางการผลิต, กลุ่มแปลงใหญ่ร่วมกันตัดสินใจทางการตลาดร่วมกัน, กลุ่มแปลงใหญ่ร่วมกันตัดสินใจแบ่ง



การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

ผลประโยชน์ และกลุ่มแปลงใหญ่มีการร่วมกันตัดสินใจวางแผนการถ่ายทอดองค์ความรู้ รองลงมาเกษตรกรร้อยละ 99.3 มีความรู้ ว่า กลุ่มแปลงใหญ่มีการร่วมกันตัดสินใจจัดโครงสร้างบริหารกลุ่ม คือ การตั้งกรรมการบริหารจัดการกลุ่ม

การรับรู้ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 100.0 มีความรู้ ว่ากลุ่มแปลงใหญ่ มีการร่วมกันใช้ท่อนพันธุ์ดีและกลุ่มแปลงใหญ่มีการร่วมกันผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง รองลงมาเกษตรกรร้อยละ 98.5 มีความรู้ ว่า กลุ่มแปลงใหญ่มีการร่วมกันจัดส่งเสริมองค์ความรู้ อาทิ จัดทำแปลงเรียนรู้ จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมงานวันรณรงค์ ถ่ายทอดเทคโนโลยี (Field Day) และน้อยที่สุด เกษตรกรร้อยละ 97.8 มีความรู้ ว่า กลุ่มแปลงใหญ่มีการเชื่อมโยงตลาด ได้แก่ เชื่อมโยงตลาดระหว่างชุมชนกับผู้ประกอบการ เช่น ลานมันและผู้ประกอบการ และการจัดทำข้อตกลงร่วมในการรับซื้อ ผลผลิตในราคาที่เป็นธรรม

การรับรู้ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 100.0 มีความรู้ ว่ากลุ่มแปลงใหญ่มีการจัดเวทีชุมชน และจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ รองลงมาเกษตรกรร้อยละ 99.3 มีความรู้ ว่ากลุ่มแปลงใหญ่ มีการสรุปผลการดำเนินงาน

ตอนที่ 2.2 การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มั่นสำปะหลัง

การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มั่นสำปะหลัง อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ในด้าน ต่างๆ ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานแปลงใหญ่ การมีส่วนร่วมการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมการปฏิบัติการ และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล รายละเอียดปรากฏในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มั่นสำปะหลัง

(n=137)

การดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มั่นสำปะหลัง	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	อันดับ
1. การวางแผนการดำเนินงานแปลงใหญ่			
1.1 การมีส่วนร่วมในการจัดโครงสร้างบริหารกลุ่ม	136	99.3	2
1.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนการผลิต	136	99.3	2
1.3 การมีส่วนร่วมในการวางแผนการตลาด	135	98.5	4
1.4 การมีส่วนร่วมในการวางแผนการแบ่งผลประโยชน์	135	98.5	4
1.5 การมีส่วนร่วมในการวางแผนการถ่ายทอดองค์ความรู้	137	100.0	1
2. การตัดสินใจ			
2.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจัดโครงสร้างบริหารกลุ่ม	137	100.0	1
2.2 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการผลิต	136	99.3	3
2.3 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการตลาดร่วมกัน	136	99.3	3



การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

ตารางที่ 3 (ต่อ)

(n=137)

การดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	อันดับ
2.4 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแบ่งผลประโยชน์	135	98.5	5
2.5 การมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดองค์ความรู้	137	100.0	1
3. การปฏิบัติการ			
3.1 การมีส่วนร่วมในการร่วมกันใช้ท่อนพันธุ์ดี	136	99.3	3
3.2 การมีส่วนร่วมในการร่วมกันผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง	137	100.0	1
3.3 การมีส่วนร่วมในการเชื่อมโยงตลาด	134	97.8	4
3.4 การมีส่วนร่วมในการจัดส่งเสริมองค์ความรู้	137	100.0	1
4. การติดตามและประเมินผล			
4.1 การมีส่วนร่วมในการจัดเวทีชุมชน และจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ	137	100.0	1
4.2 การมีส่วนร่วมในการสรุปผลการดำเนินงาน	137	100.0	1

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ดังนี้

การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานแปลงใหญ่ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 100.0 มีการวางแผนการถ่ายทอดองค์ความรู้ร่วมกัน เกษตรกรร้อยละ 99.3 มีการจัดโครงสร้างบริหารกลุ่ม คือ การตั้งกรรมการบริหารจัดการกลุ่ม, การวางแผนการผลิตร่วมกัน และเกษตรกรร้อยละ 98.5 มีการวางแผนการตลาด, มีการวางแผนการแบ่งผลประโยชน์ร่วมกัน

การมีส่วนร่วมการตัดสินใจ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 100.0 มีการตัดสินใจจัดโครงสร้างบริหาร, การตัดสินใจในการถ่ายทอดองค์ความรู้ร่วมกัน รองลงมาเกษตรกรร้อยละ 99.3 มีการตัดสินใจทางการผลิต, การตัดสินใจทางการตลาดร่วมกัน และสุดท้ายเกษตรกรร้อยละ 98.5 มีการตัดสินใจแบ่งผลประโยชน์ร่วมกัน

การมีส่วนร่วมการปฏิบัติการ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 100.0 มีการร่วมกันผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง, มีการจัดส่งเสริมองค์ความรู้ รองลงมาเกษตรกรร้อยละ 99.3 มีการร่วมกันใช้ท่อนพันธุ์ดี และเกษตรกรร้อยละ 97.8 มีการร่วมกันเชื่อมโยงตลาด

การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 100.0 มีการร่วมกันจัดเวทีชุมชน, จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ และสรุปผลการดำเนินงาน

ตอนที่ 3 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ด้านการผลิตและการแปรรูป ด้านการตลาด และด้านการส่งเสริมสนับสนุนรายละเอียดปรากฏในตารางที่ 4



การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

ตารางที่ 4 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง

(n=137)

ความคิดเห็น	Mean	S.D.	ความหมาย	อันดับ
1.ด้านการผลิตและการแปรรูป	4.28	0.882	มากที่สุด	
1.1 การจำหน่ายผลผลิตได้ในราคาที่สูงขึ้น	4.28	(0.923)	มากที่สุด	2
1.2 การร่วมกันซื้อปัจจัยการผลิตต้นทุนต่ำได้	4.39	(0.817)	มากที่สุด	1
1.3 การระดมทุน จากสมาชิกในการทำกิจกรรมร่วมกัน	4.22	(0.953)	มากที่สุด	3
1.4 การร่วมกันแปรรูปผลผลิตเป็นผลิตภัณฑ์อื่น	4.21	(0.966)	มากที่สุด	4
2. ด้านการตลาด	4.26	0.901	มากที่สุด	
2.1 การผลิตสินค้าส่งตลาดในจำนวนและคุณภาพตามที่ต้องการ	4.27	(0.912)	มากที่สุด	4
2.2 การควบคุมพื้นที่และปริมาณผลผลิต	4.05	(1.250)	มาก	5
2.3 การทำนิติกรรมเชิงธุรกิจ	4.28	(0.899)	มากที่สุด	3
2.4 การเกิดพลังการต่อรองกับคู่ค้า คู่แข่งได้	4.36	(0.881)	มากที่สุด	1
2.5 การรวบรวมผลผลิตเพื่อต่อรองทางการตลาด	4.34	(0.884)	มากที่สุด	2
3. ด้านการส่งเสริมสนับสนุน	4.13	(0.634)	มาก	
3.1 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติงานได้รวดเร็วขึ้น	4.74	(0.594)	มากที่สุด	1
3.2 การขอรับความช่วยเหลือจากรัฐ	3.85	(0.879)	มาก	2
3.3 ฐานข้อมูลสำคัญในการรับความช่วยเหลือจากภาครัฐ	3.80	(0.917)	มาก	3

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นถึงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ดังนี้

ระดับความคิดเห็นด้านการผลิตและการแปรรูป จากการศึกษา ความคิดเห็นด้านการผลิตและแปรรูประดับมากที่สุด 4 ประเด็น ได้แก่ การเข้าร่วมแปลงใหญ่สามารถร่วมกันซื้อปัจจัยการผลิตต้นทุนต่ำได้ (ค่าเฉลี่ย 4.39) การเข้าร่วมแปลงใหญ่สามารถจำหน่ายผลผลิตได้ในราคาที่สูงขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.28) การเข้าร่วมแปลงใหญ่สามารถระดมทุน จากสมาชิกในการทำกิจกรรมร่วมกัน (ค่าเฉลี่ย 4.22) และการเข้าร่วมแปลงใหญ่สามารถร่วมกันแปรรูปผลผลิตเป็นผลิตภัณฑ์อย่างอื่นได้ (ค่าเฉลี่ย 4.21)

ระดับความคิดเห็นด้านการตลาด จากการศึกษา ความคิดเห็นด้านการตลาดระดับมากที่สุด 4 ประเด็น ได้แก่ การเข้าร่วมแปลงใหญ่ก่อให้เกิดพลังการต่อรองกับคู่ค้า คู่แข่งได้ (ค่าเฉลี่ย 4.36) การเข้าร่วมแปลงใหญ่สามารถรวบรวมผลผลิตเพื่อต่อรองทางการตลาดได้ (ค่าเฉลี่ย 4.34) การเข้าร่วมแปลงใหญ่สามารถทำนิติกรรมเชิงธุรกิจได้ (ค่าเฉลี่ย 4.28) การเข้าร่วมแปลงใหญ่สามารถผลิตสินค้าส่งตลาดหรือบริษัทเอกชนได้ในจำนวนและคุณภาพตามที่ต้องการ (ค่าเฉลี่ย 4.27)

ระดับความคิดเห็นด้านการส่งเสริมสนับสนุน จากการศึกษา ความคิดเห็นด้านการส่งเสริมสนับสนุนระดับมากที่สุด 1 ประเด็น ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติงานได้รวดเร็วขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.74) ความคิดเห็นระดับมาก 2 ประเด็น



การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

ได้แก่ การเข้าร่วมแปลงใหญ่สามารถขอรับความช่วยเหลือจากรัฐได้ดีกว่า (ค่าเฉลี่ย 3.85) การเข้าร่วมแปลงใหญ่เป็นฐานข้อมูลสำคัญในการรับความช่วยเหลือจากภาครัฐ(ค่าเฉลี่ย 3.80)

ตอนที่ 4 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จของการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มั่นสำปะหลัง

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จของการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มั่นสำปะหลังอำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ด้านปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จ รายละเอียดปรากฏในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จ

(n=137)

ความคิดเห็น	Mean	S.D	ความหมาย	อันดับ
1. ปัจจัยภายในที่ทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จ	4.67	0.529	มากที่สุด	
1.1 สมาชิกดำเนินกิจกรรมเหมือนกัน	4.53	(0.631)	มากที่สุด	6
1.2 สมาชิกกลุ่มมีวัตถุประสงค์เดียวกัน	4.53	(0.654)	มากที่สุด	6
1.3 กลุ่มมีคณะกรรมการกลุ่ม	4.72	(0.615)	มากที่สุด	3
1.4 คณะกรรมการกลุ่มมีหน้าที่ความรับผิดชอบชัดเจน ไม่ซับซ้อน	4.72	(0.618)	มากที่สุด	3
1.5 สมาชิกรวมกลุ่มอย่างสมัครใจ	4.77	(0.514)	มากที่สุด	1
1.6 สมาชิกกลุ่มมีความซื่อสัตย์	4.75	(0.553)	มากที่สุด	2
1.7 การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม	4.72	(0.578)	มากที่สุด	3
2.ปัจจัยภายนอกที่ทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จ	4.59	(0.457)	มากที่สุด	
2.1 เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง คอยช่วยเหลือให้คำแนะนำ	4.80	(0.483)	มากที่สุด	2
2.2 เจ้าหน้าที่ที่ติดตามการดำเนินงานของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง	4.80	(0.483)	มากที่สุด	2
2.3 การจัดฝึกอบรมและให้ความรู้ในด้านต่างๆ	4.80	(0.456)	มากที่สุด	2
2.4 การสนับสนุนด้านการเก็บรักษาผลผลิต	4.35	(0.879)	มากที่สุด	6
2.5 การจัดการด้านการตลาด	4.34	(0.902)	มากที่สุด	7
2.6 การช่วยเหลือสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต	4.81	(0.522)	มากที่สุด	1
2.7 การให้ความรู้เรื่องการผลิต	4.57	(0.616)	มากที่สุด	5
2.8 การสนับสนุนเงินทุน	4.32	(0.618)	มากที่สุด	8



การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

ตารางที่ 5 แสดงให้เห็นถึงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จ ดังนี้
ปัจจัยภายในที่ทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จในระดับมากที่สุด 7 ประเด็น ได้แก่ สมาชิกรวมกลุ่มอย่างสมัครใจ (ค่าเฉลี่ย 4.77) สมาชิกกลุ่มมีความซื่อสัตย์ตามภาระหน้าที่ตนเอง (ค่าเฉลี่ย 4.75) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินกิจกรรมใดๆ ของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 4.72) กลุ่มมีคณะกรรมการกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 4.72) คณะกรรมการกลุ่มมีหน้าที่ความรับผิดชอบชัดเจนไม่ซ้ำซ้อน (ค่าเฉลี่ย 4.72) สมาชิกกลุ่มมีการดำเนินกิจกรรมเหมือนกัน (ค่าเฉลี่ย 4.53) สมาชิกกลุ่มมีวัตถุประสงค์การรวมกลุ่มเดียวกัน (ค่าเฉลี่ย 4.53)

ปัจจัยภายนอกที่ทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จในระดับมากที่สุด 8 ประเด็น ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต (ค่าเฉลี่ย 4.81) เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง คอยช่วยเหลือให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.80) เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องติดตามการดำเนินงานของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 4.80) การจัดฝึกอบรมและให้ความรู้ในด้านต่างๆ (ค่าเฉลี่ย 4.80) การให้ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับการผลิต (ค่าเฉลี่ย 4.57) การสนับสนุนด้านการเก็บรักษาผลผลิตเพื่อรอเวลาขายในช่วงที่ราคามีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 4.35) การจัดการด้านการตลาดเพื่อให้สมาชิกได้ขายสินค้าในราคาที่ยุติธรรม (ค่าเฉลี่ย 4.34) การให้การสนับสนุนในเรื่องเงินทุน (ค่าเฉลี่ย 4.32)

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง

ระดับปัญหาของเกษตรกรเกี่ยวกับการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ประเด็นต่างๆ ได้แก่ เกษตรกรรวมตัวกันไม่ครบ 30 คน, พื้นที่รวมกันไม่ถึง 300 ไร่, แปลงในการเข้าร่วมโครงการอยู่คนละพื้นที่, สินค้าที่ผลิตมีหลากหลายชนิด, การเดินทางมายื่นใบสมัครไม่สะดวก, ภาครัฐจะให้การสนับสนุนไม่ต่อเนื่องกัน, การจัดทำแปลงเรียนรู้และสาธิตมีเนื้อที่ไม่ถึง 10 ไร่, กลุ่มแปลงใหญ่ไม่มีการร่วมกันจัดส่งเสริมองค์ความรู้, กลุ่มแปลงใหญ่ไม่มีการจัดเวทีชุมชนและจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ, กลุ่มแปลงใหญ่ไม่มีการสรุปผลการดำเนินงาน รายละเอียดปรากฏในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ระดับปัญหาของเกษตรกรเกี่ยวกับการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง

(n=137)

ปัญหา	Mean	S.D.	ความหมาย	อันดับ
ปัญหาเกี่ยวกับการรวมกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลัง	1.74	(1.075)	น้อยที่สุด	
1. เกษตรกรรวมตัวไม่ครบ 30 คน	1.65	(1.228)	น้อยที่สุด	5
2. พื้นที่รวมกันไม่ถึง 300 ไร่	1.66	(1.226)	น้อยที่สุด	3
3. แปลงเข้าร่วมโครงการอยู่คนละพื้นที่	1.64	(1.174)	น้อยที่สุด	6
4. สินค้าที่ผลิตมีหลากหลายชนิด	1.63	(1.201)	น้อยที่สุด	8
5. การเดินทางมายื่นใบสมัครไม่สะดวก	1.52	(1.092)	น้อยที่สุด	10
6. ภาครัฐจะให้การสนับสนุนไม่ต่อเนื่อง	2.72	(1.748)	ปานกลาง	1
7. แปลงเรียนรู้และสาธิต มีเนื้อที่ไม่ถึง 10 ไร่	1.66	(1.215)	น้อยที่สุด	3
8. กลุ่มแปลงใหญ่ไม่มีการร่วมกันจัดส่งเสริมองค์ความรู้	1.64	(1.217)	น้อยที่สุด	6
9. กลุ่มแปลงใหญ่ไม่มีการจัดเวทีชุมชน และจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ	1.63	(1.188)	น้อยที่สุด	8
10. กลุ่มแปลงใหญ่ไม่มีการสรุปผลการดำเนินงาน	1.69	(1.259)	น้อยที่สุด	2



การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

ตารางที่ 6 แสดงให้เห็นถึงระดับปัญหาของเกษตรกรในการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ดังนี้ ระดับปัญหาของเกษตรกรในการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีปัญหาในการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลังระดับปานกลาง 1 ประเด็น คือ ภาครัฐจะให้การสนับสนุนไม่ต่อเนื่องกัน (ค่าเฉลี่ย 2.72) เกษตรกรมีปัญหาในการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ระดับน้อยที่สุด 9 ประเด็น ได้แก่ กลุ่มแปลงใหญ่ไม่มีการสรุปผลการดำเนินงาน (ค่าเฉลี่ย 1.69) การจัดทำแปลงเรียนรู้และสาธิตมีเนื้อที่ไม่ถึง 10 ไร่ (ค่าเฉลี่ย 1.66) พื้นที่รวมกันไม่ถึง 300 ไร่ (ค่าเฉลี่ย 1.66) เกษตรกรรวมตัวกันไม่ 30 คน (ค่าเฉลี่ย 1.65) แปลงในการเข้าร่วมโครงการอยู่คนละพื้นที่ (ค่าเฉลี่ย 1.64) กลุ่มแปลงใหญ่ไม่มีการร่วมกันจัดส่งเสริมองค์ความรู้ (ค่าเฉลี่ย 1.64) สินค้าที่ผลิตมีหลากหลายชนิด (ค่าเฉลี่ย 1.63) กลุ่มแปลงใหญ่ไม่มีการจัดเวทีชุมชนและจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (ค่าเฉลี่ย 1.63) การเดินทางมายื่นใบสมัครไม่สะดวก (ค่าเฉลี่ย 1.52)

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรวมกลุ่มของเกษตรกรกลุ่มมันสำปะหลังแปลงใหญ่ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี สามารถอภิปรายแยกประเด็น ได้ดังนี้

1. สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ

เกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานีส่วนใหญ่ ร้อยละ 45.3 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา สอดคล้องกับ เยาวลักษณ์ วิริยะ (2560, น.64) ศึกษาพบว่า เกษตรกรที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น ดังนั้น แนวทางการส่งเสริมการบริหารจัดการกลุ่มจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาหรืออุปสรรคในการประกอบอาชีพ เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ ร้อยละ 99.3 มีอาชีพหลักคือประกอบอาชีพการเกษตร สอดคล้องกับจันทร์เพ็ญ ภูผาเด็น และ หญิงแก้วเกิด (2561, น.8-9) พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพหลักและรองอยู่ในภาคการเกษตร เกษตรกรร้อยละ 67.2 เข้าร่วมกลุ่มเพราะต้องการเข้าร่วมด้วยตนเอง สอดคล้องกับ วรชมาส แสงประทุม (2560, น.78) ศึกษาพบว่า สมาชิกส่วนใหญ่เข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มในระยะเวลา 1-2 ปี คิดเป็นร้อยละ 94.7 ดังนั้น แนวทางการส่งเสริมการบริหารจัดการกลุ่ม การที่เข้ามารวมกลุ่มกันของเกษตรกร ควรให้เป็นไปโดยสมัครใจ ไม่ควรเป็นการชักจูงหรือบังคับโดยหน่วยงานของทางราชการที่มุ่งหวังเพื่อให้มีการจัดตั้งขึ้นมาเท่านั้น

แหล่งรายได้ จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรร้อยละ 75.9 มีรายได้จากการทำเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียว รองลงมาร้อยละ 26.3 ทำเกษตรผสมผสาน แตกต่างกับ สุพรรณ บุตรด้วง (2560, น.20) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ในจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่าเกษตรกรมีรายได้จากนอกภาคการเกษตรมากกว่ารายได้จากภาคการเกษตร ทั้งนี้เห็นได้ชัดว่า เกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี มีอาชีพหลัก คือ การทำไร่มันสำปะหลังจึงทำให้มีรายได้จากการทำเกษตรกรรมและเกิดการรวมกลุ่มกันขึ้น

2. การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง

การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานแปลงใหญ่ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 100 มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานแปลงใหญ่ ซึ่งขัดแย้งกับ ภูริรัตน์ ชันสมฤทธิ์ (2562, น.130) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรในจังหวัดอุทัยธานี จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เกษตรกรส่วนใหญ่ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานระดับ



การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

ปานกลาง ทั้งนี้ซึ่ง อาจจะเป็นเพราะเกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับรู้ข่าวสารจากแหล่งที่เป็นสื่อบุคคลและสื่อสารณะ ซึ่งแตกต่างจากเกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลังอำเภอสิรินธร จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรร้อยละ 100.0 มีความรู้ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานแปลงใหญ่ ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานแปลงใหญ่และมีการดำเนินงานแปลงใหญ่ตามแผนที่วางไว้ อีกทั้งเกษตรกรทั้งหมดยังมีการดำเนินกิจกรรมการเกษตรเหมือนกัน มีวัตถุประสงค์การรวมกลุ่มเดียวกัน จึงทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานแปลงใหญ่เป็นไปด้วยดีในประเด็นเกษตรกรร้อยละ 100 มีการวางแผนการถ่ายทอดองค์ความรู้ร่วมกัน เกษตรกรร้อยละ 99.3 มีการจัดโครงสร้างบริหารกลุ่ม คือ การตั้งกรรมการบริหารจัดการกลุ่ม, การวางแผนการผลิตร่วมกัน และเกษตรกรร้อยละ 98.5 มีการวางแผนการตลาด, มีการวางแผนการแบ่งผลประโยชน์ร่วมกัน

การมีส่วนร่วมการตัดสินใจ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 100.0 มีการตัดสินใจจัดโครงสร้างบริหาร, การตัดสินใจในการถ่ายทอดองค์ความรู้ร่วมกัน ซึ่งขัดแย้งกับ ภูธรัตน์ ชันสัมฤทธิ์ (2562, น.130) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรในจังหวัดอุทัยธานี

จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พบว่าเกษตรกรมีส่วนร่วมในระดับน้อย ในประเด็น ร่วมในการประชุมร่วมกับคณะกรรมการ ศพก. ในการตัดสินใจดำเนินงานศพก. ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรเห็นว่า ขั้นตอนในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเป็นหน้าที่ของประธานศูนย์ ศพก. กับผู้ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรยังขาดความรู้ด้านการมีส่วนร่วมการตัดสินใจ ซึ่งแตกต่างกับเกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลังอำเภอสิรินธรซึ่งมีความรู้ด้านการมีส่วนร่วมการตัดสินใจร้อยละ 100 มีความรู้ของกลุ่มแปลงใหญ่ร่วมกันตัดสินใจทางการผลิต, กลุ่มแปลงใหญ่ร่วมกันตัดสินใจทางการตลาด, กลุ่มแปลงใหญ่ร่วมกันตัดสินใจแบ่งผลประโยชน์ และกลุ่มแปลงใหญ่มีการร่วมกันตัดสินใจวางแผนการถ่ายทอดองค์ความรู้ จึงทำให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร้อยละ 100.0

การมีส่วนร่วมการปฏิบัติการ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 100.0 มีการร่วมกันผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง, มีการจัดส่งเสริมองค์ความรู้ รองลงมาเกษตรกรร้อยละ 99.3 มีการร่วมกันใช้ท่อนพันธุ์ดี และสุดท้ายเกษตรกรร้อยละ 97.8 มีการร่วมกันเชื่อมโยงตลาด ซึ่งขัดแย้งกับ ภูธรัตน์ ชันสัมฤทธิ์ (2562, น.130) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรในจังหวัดอุทัยธานี จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เกษตรกรส่วนใหญ่ในการศึกษาค้นครั้งนี้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานระดับปานกลาง ซึ่งอภิปรายได้ว่าเกษตรกรสมาชิกกลุ่มศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรในจังหวัดอุทัยธานีมีกิจกรรมทางการเกษตรที่ต่างกันไป แต่เกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลังอำเภอสิรินธรมีกิจกรรมทางการเกษตรที่เหมือนกันคือการทำไร่ มันสำปะหลังจึงทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่มีส่วนร่วมการปฏิบัติการร่วมกัน

การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 100.0 มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ซึ่งค่อนข้างคล้ายกันกับ ภูธรัตน์ ชันสัมฤทธิ์ (2562, น.131) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรในจังหวัดอุทัยธานี จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการประเมินผลเกษตรกรส่วนใหญ่ในการศึกษาค้นครั้งนี้มีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง



การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

3. ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จของการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง

จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายในที่ทำให้การรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ประสบผลสำเร็จ ความคิดเห็นของเกษตรกรอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.67) และความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกที่ทำให้การรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ประสบผลสำเร็จ จากการศึกษพบว่า ความคิดเห็นของเกษตรกรอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.59) เช่นเดียวกัน คล้ายกับ จิรนนท์ นนทะน้า (2563, น71) ศึกษาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานแปลงใหญ่ข้าว อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ จากการศึกษพบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานแปลงใหญ่ข้าว ในภาพรวม พบว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ในระดับมาก 2 ประเด็น คือ ปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายใน โดยในแต่ละประเด็น มีระดับความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกร

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง

จากการวิเคราะห์ผลระดับปัญหา พบว่า โดยภาพรวมปัญหาเกี่ยวกับการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลังอยู่ในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.74) และมีเพียง 1 ประเด็นที่เป็นปัญหาในระดับปานกลาง คือ ภาครัฐจะให้การสนับสนุนไม่ต่อเนื่องกัน คล้ายกับ ปณิตดา(2548) รายงานว่า ปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านประสบผลสำเร็จ เป็นปัจจัยภายนอก ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่รัฐ และภาคเอกชน การได้รับการสนับสนุนจากผู้นำชุมชน มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่ม จากผลการศึกษาข้อเสนอแนะ คือ ภาครัฐควรให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องกันในระยะเวลาที่เพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรวมกลุ่มมันสำปะหลังแปลงใหญ่ของเกษตรกร อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกรผู้เกี่ยวข้อง

1.1 เกษตรกรควรให้ความสำคัญของปัจจัยภายในและภายนอกที่ทำให้การรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ประสบผลสำเร็จ

2. ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.1 เจ้าหน้าที่ สามารถนำแนวทางการรวมกลุ่มของเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง โดยการนำปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการรวมกลุ่ม ได้แก่ การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ปัจจัยความสำเร็จของการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ไปใช้ในการส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรแปลงใหญ่ทุกกลุ่มได้

2.2 ภาครัฐควรให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องกันในระยะเวลาที่เพิ่มมากขึ้น



การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. คู่มือโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ มั่นสำปะหลัง ปี 2565 ค้นเมื่อ มกราคม 20, 2565, จาก www.agriman.doe.go.th > home > agriman6
- ปนัดดา สุขเกษม. 2548. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มอาชีพ: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- ภูธรรัตน์ ชันสัมฤทธิ์. 2562. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การผลิตสินค้าเกษตร: ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดอุทัยธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- จิรนนท์ นนทะน้า. 2563. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานแปลงใหญ่ข้าว: ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- เกษศรีน รอดศรี. 2560. ความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรในระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่: ศึกษาเฉพาะกรณี บ้านโนนกระสัง ตำบลกระเบื้องใหญ่ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- วารสารเกษตรพระวรุณ. ความคิดเห็นของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังต่อการดำเนินงานโครงการส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ในจังหวัดขอนแก่น ค้นเมื่อ พฤศจิกายน 18, 2564, จาก <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/pajrmu/index>
- เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ค้นเมื่อ พฤศจิกายน 18, 2564, จาก <http://hrm.ru.ac.th> > file > research
- ปิยะรัตน์ รุกขชาติ. 2557. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหาร ส่วนตำบลไผ่ม่วง อำเภอวิเศษ ชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พิสิทธิ์ รัตน์ะ ภรณ์ ต่างวิวัฒน์และบำเพ็ญ เขียวหวาน. (2559). การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการ ชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านถ่อนนาลับในจังหวัดอุดรธานี. วารสารแก่นเกษตร. 44 (ฉบับพิเศษ 1), 612-618.
- จันทร์เพ็ญ ภูผาเต็น และ หญิง แก้วเกิด. (2561). การมีส่วนร่วมของเกษตรกรสมาชิกกลุ่มโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริในจังหวัดบึงกาฬ. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2564
http://region4.dld.go.th/webnew/images/stories/vichakarn/v61_24_1_08_61.pdf